

Namjenski dokumentarni film "Jan Vitovec- češki vitez, zagorski grof"

Šobak, Mihaela

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:629589>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 91/MED/2019

**Namjenski dokumentarni film
"Jan Vitovec - češki vitez, zagorski grof"**

Mihaela Šobak, 0336011676

Sveučilište Sjever

Odjel za Medijski Dizajn

Završni rad br. 91/MED/2019

Namjenski dokumentarni film "Jan Vitovec - češki vitez, zagorski grof"

Student

Mihaela Šobak, 0336011676

Mentor

Iva-Matija Bitanga, doc.art.

Koprivnica, veljača 2020. godine

Predgovor

Moj odabir dokumentarnog namjenskog filma kao teme za završni rad nastao je zbog dragocjenog iskustva koje sam stekla kroz suradnju sa kustosicom dr.sc. Ivanom Škiljan iz Muzeja seljačkih buna na kratkom dokumentarnom namjenskom filmu sa temom *Tahyjev sunčani sat i mjerenje vremena*.

Iz komunikacije sa kustosicom odlučile smo također raditi film za potrebe izložbe jer je u tom trenutku to bila jedna od opcija. Ivana je radila na izložbi o Janu Vitovcu, vitezu i grofu iz Češke koji je djelovao i na prostorima Krapinsko-zagorske županije. Naslijedio je goleme posjede od grofova Celjskih, koji su igrali jednu od uloga u Vitovčevom djelovanju na našem prostoru. Kako dolazim iz grada Donja Stubica, gdje je Seljačka buna jedna od zaživjelih povijesnih iscenacija koja se svake godine održava u Donjoj Stubici, nismo se htjele baviti tom temom jer je već na neki način postala dosadna, a i sami ljudi odnosno publika iz grada Donja Stubica već je upoznata sa temom Seljačke bune. Zato smo odlučile istraživati novu temu, nepoznanicu Jana Vitovca i izraditi kratki dokumentarni film za potrebu izložbe u Muzeju seljačkih buna.

Tema Jana Vitovca zaista nas je potaknula na istraživanje jer se o njemu i ne zna puno. Dolazi iz Češke dok ga hrvatski povijesni autori rijetko spominju. Na neki način nam je to bio izazov. Saznati o njemu čim više da bismo mogli te informacije formirati u kratak multimedijalni dio izložbe. Istraživali smo razne ostatke burgova diljem Krapinsko-zagorske te Varaždinske županije. Isto tako sam kroz ovaj rad naučila, ne samo o povijesti Vitovca, nego i više o samoj montaži i prirodi filma.

Također, želim zahvaliti Muzeju seljačkih buna i kustosici dr.sc. Ivani Škiljan na još jednoj predivnoj suradnji, svojim roditeljima i obitelji na konstantnoj podršci, te mentorici Ivi-Matiji Bitangi na savjetima, podršci, uloženom trudu i dijeljenju vlastitog iskustva i znanja.

Sažetak

U ovom završnom radu govori se o dokumentarnom filmu i filmu općenito. Prvi dio rada sadrži se od teorije odnosno govori o povijesti filma i nastanku filma, razvijanju dokumentarnog filma te o namjenskom filmu. Spominju se važni faktori i utjecaji na dokumentarni film kroz povijest.

Praktični dio rada odnosi se na moj cjelokupan projekt odnosno na snimljeni namjenski dokumentarni film i razvoj samoga. Od početka razvijanja teme za film, snimanja intervjua i važnih ostataka burgova do završne montaže i pripreme filma za prikaz na izložbi. Predstavljani su primjeri kadrova iz filma te korištenje programa za montažu.

Ključne riječi: dokumentarni film, namjenski film, povijest filma, povijest 16. stoljeća, Jan Vitovec, Muzej seljačkih buna

Popis korištenih kratica

DSLR Digital Single-Lens Reflex
digitalni fotoaparata

Sadržaj

1.	Uvod	1
2.	Film.....	3
2.1.	Povijest filma	3
3.	Dokumentarni film	5
3.1.	Uzlet dokumentarnog filma	5
3.2.	Fikcionalni i nefikcionalni film	6
4.	Namjenski film	8
5.	Korištena oprema i programi	10
5.1.	Oprema	10
5.2.	Programi	11
6.	Praktični dio	13
6.1.	Priprema za snimanje	13
6.2.	Predprodukcija	15
6.3.	Produkcija.....	16
6.4.	Postprodukcija	20
7.	Zaključak.....	26
8.	Literatura.....	27

1. Uvod

Namjenski film koristi se u neumjetničke svrhe, a možemo ga podijeliti na obrazovni, reklamni ili videospot. Takav film ima svoju namjenu. Gledatelj namjenskog filma trebao bi uočiti naznačenu namjenu. Obrazovni namjenski film je onaj koji gledatelja nešto nauči. Jedna od vrsta namjenskog filma jest dokumentarni film. Film u kojem nema odglumljenih scena, odnosno svi su događaji i ljudi stvarni.

Problematika kojom se bavim u svome završnome radu jest kako upoznati publiku, odnosno posjetitelje izložbe „Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof“, sa protagonistom odnosno povijesnom ličnošću. Ovaj rad započeo je suradnjom na poziv dr. sc. Ivane Škiljan, više kustosice iz Muzeja seljačkih buna, koja se dogodila 2015. godine kada sam tek upisala studij medijskog dizajna. Te godine zajedno smo radile film „Tahyjevi sunčani sat i mjerenje vremena“ također za potrebe izložbe. Glavna tema tog filma bio je sunčani sat koji je pronađen na arheološkom istraživanju na Starom gradu Stubica u Donjoj Stubici. Od tud potiče moj interes za montažu i snimanje jer je to bio prvi video, odnosno film koji sam samostalno snimala i montirala prema scenariju koji je napisala viša kustosica dr. sc. Ivana Škiljan za izložbu koju je ona slagala. Radom na prvom filmu, samostalno sam naučila koristiti kameru te kasnije koristiti programe potrebne za montažu, što mi je uvelike pomoglo i na samom studiju.

Kod odlučivanja same teme završnog rada odlučila sam ovaj puta ja ponuditi suradnju Ivani Škiljan, na što je ona pristala i odmah zadala temu filma koja je usko vezana za izložbu na kojoj je u to vrijeme Ivana radila. Izložba pod nazivom „Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof“ kojom bi se obilježila obljetnica smrti Jana Vitovca prikazati će u prvom redu povijest obitelji Vitovec i utjecaja koje su Jan Vitovec i njegovi sinovi izvršili na Hrvatsko zagorje, a javnosti bi se također predstavilo burno 15. st. na spomenutom prostoru. Budući da su Vitovci obilježili prošlost nekolicine zagorskih utvrda, na izložbi se planiraju izložiti nalazi s utvrda kojima su oni gospodarili a koje su arheološki istražene. U suradnji s institucijama s prostora današnje Češke Republike (Západočeská Univerzita v Plzni i Západočeské muzeum v Plzni), uz veliki naglasak na angažman Jana Vitovca u husitskom pokretu, pokušati će se istražiti i predstaviti povijest obitelji Vitovec prije dolaska Jana Vitovca u službu Matijaša Korvina i Fridrika III., o kojoj i češki znanstvenici malo znaju.

Imajući na umu što se na izložbi predstavlja, film je vizualni dodatak izloženim predmetima. Zamišljeno je da uz postav izložbe bude prikazan kratak dokumentarni film koji će nadopuniti cijelu izložbu i zaokružiti je u cjelinu. Tako je, uz izložene predmete, također i film taj koji priča

priču Jana Vitovca i njegovog vladanja. Ujedno i intrigira publiku jer se izložba sastoji od multimedijalnih dijelova.

2. Film

Film je traka, odnosno tanka vrpca koja se koristi za snimanje što znači da je film vizualna projekcija u pokretu najčešće praćena zvukom. Film još nazivaju sedmom umjetnošću, a ima mnoga književna i kazališna obilježja. Film sadrži i osobitosti fotografije, slikarstva te glazbene elemente. Koristi svoja izražajna sredstva da gledatelju dočara filmsku priču. Dočarati priču kroz film možemo koristeći osvjetljenje, boju, zvuk, kut snimanja što znači da su izražajne mogućnosti filma doista bogate. Kako znamo i sami, u procesu izrade filma sudjeluju producent, redatelj, snimatelji, scenaristi i glumci, a oni su samo dio te jedne velike cjeline.

Kako su se s godinama razvijale tehničke mogućnosti razvoja filma, tako su se razvijali razni filmski stilovi, žanrovi i vrste.¹ Pod filmske rodove spada dokumentarni, igrani i eksperimentalni.²

Određivanje žanra igranog filma, kako piše autor Nikica Gilić u knjizi *Filmske vrste i rodovi*: „Kada se, međutim, pokušava razabrati što kategorija filmskog žanra uopće jest, najbolje je započeti sa žanrovima igranog filma, jer se u tom filmskom rodu žanrovske komponente najjasnije očitavaju, žanrovske su strukture – premda dinamične, stalno nastajuće i nestajuće u međudnosu stvaraoca, industrije i publike – ipak najčvršće i najuočljivije. Na prvi je pogled svakako privlačno pokušati odrediti žanrove igranoga filma pomoću specifičnih tipova pripovijedanja ili tipičnih oblika filmskog zapisa, no to ipak nije moguće.“³

2.1. Povijest filma

Film se javlja potkraj 19. stoljeća i njegovo je otkriće bilo važan događaj za tijek općeg znanstvenog i tehnološkog napretka. Otkriće filma, odnosno kamere i projektora te zvučna tehnologija događanja su koja su se odrazila na postojanje filma (oko 1927). Prije razvoja zvučne tehnologije, filmovi su bili nijemi odnosno bez zvuka. Nijemi film sami je početak razvoja filma.⁴

¹ <https://www.kinovalli.net/sto-je-film>

² *Filmske vrste i Rodovi* (2007), N. Gilić

³ *Filmske vrste i Rodovi*, str. 44, (2007), N. Gilić

⁴ *Povijest filma, Rano i klasično razdoblje* (2009), A. Peterlić

Razdoblje od 1924. do 1929. razdoblje je „klasičnoga“ nijemog filma. Prijelaz na zvučnu tehnologiju 1960-ih godina zbio se na polovici povijesti filma tako da razdoblje nijemog filma ne traje dugo. Zvuk je itekako poremetio sve ravnoteže oblika i funkcije koju je nijemi film imao.

Mi se danas najčešće susrećemo sa televizijskim filmovima i filmovima na DVD-u, online streaming platforme što u široj verziji filmovi i obuhvaćaju. Film je svakako vezan za publiku, možemo ga usporediti sa kazališnom predstavom. Film bez gledatelja ne bi imao smisla, kako niti predstava bez publike. Publika je samo jedna od konstanti koje film sadrži. Kako navodi Peterlić, tu spada i vezanost filma uz tehnologiju. Kako i sami iz godine u godinu svjedočimo tehnološkom napretku, tako je tehnološki razvoj filma napredovao od razvijanja kamera, raznih programskih efekata, oblikovanja zvuka tako je i kvaliteta filma sve bolja.⁵

Od izuma *Camera Obscura* odnosno tamne komore koja prethodi statičnoj fotografiji te iz toga započinje razvoj filmske fotografije, kasnije i samog filma. Camera obscura jedna je naprava, od svijetla izolirana komora u koju se, kroz malu rupicu propušta svjetlo, te se to svjetlo reflektira na zrcalo koje odražava sliku od mjesta kojega je taj propušteni snop svjetlosti došao. Naprava ili izum se neprekidno usavršavala odnosno razvijala. Tako se pokazalo da manja rupica daje jasniju sliku, pa su se počele koristiti i leće stavljene na otvor. Kamera je na početku bila veličine sobe, no kasnije se smanjivala i do veličine lako prenosive kutije. U devetnaestom stoljeću tehnološki dometi znatno su se razvijali.

⁵ Povijest filma, Rano i klasično razdoblje (2009), A. Peterlić

3. Dokumentarni film

U klasičnoj filmskoj teoriji dokumentarni film jedan je od temeljnih filmskih rodova. Rane filmske snimke bile su atraktivne jer su bilježile stvarnost. Kako kaže Nikica Gilić u svojoj knjizi *Filmske vrste i rodovi*: „Čak se i rane putopise i druge na prvi pogled primarno dokumentarističke filmove može shvatiti ponajprije kao onodobne spektakle.“⁶

Početak 20. stoljeća igrani film potiskuje razvoj dokumentarnog filma. Moguće da igrani film svojim fikcionalnim elementima privlači veću publiku nego tipični dokumentarni film koji gledatelju priopćuje važnost vjerovanja. Autor knjige *Povijest filma – rano i klasično razdoblje* Ante Peterlić piše: „Prve jače poticaje dokumentarnom filmu dat će Prvi svjetski rat, za vrijeme kojega će zbivanja na bojištu pratiti reporteri filmskih novosti, ne samo iz zaraćenih zemalja, a kao tragičan kuriozum valja spomenuti i smrt prvoga filmskog dokumentarista tijekom rata 1916.“⁷

Kako dalje Peterlić navodi, izvještajna i propagandna vrijednost takvih snimaka zainteresirati će i vlade nekih država, stoga će se početi davati i potpore dokumentarnom filmu. To se odnosi osobito na SAD i Njemačku, a kasnije i na sovjetsku Rusiju. Te su činjenice, kao i opći uzlet filma 1920-ih godina, dale veliki poticaj razvoju dokumentarnog filma.⁸

3.1. Uzlet dokumentarnog filma

Prvi važniji dokumentarni film, te i sam početak, Peterlić izdvaja djelo Roberta J. Flahertya koji na impresivan način gradi svoja djela. Za prvi uzlet dokumentarnog filma izdvaja njegov cjelovečernji dokumentarni film *Nanook sa sjevera (1922)* koji je bogata razrada njegovih prijašnjih putopisnih filmova: „Prikazujući život Eskima Nanooka i njegove obitelji, Flaherty metodom rekonstrukcijskog dokumentarnog filma stvara važniji antropološki dokumentarni film,

⁶ *Filmske vrste i Rodovi*, str. 21, (2007), N. Gilić

⁷ *Povijest filma, Rano i klasično razdoblje*, str 158, (2009), A. Peterlić

⁸ *Povijest filma, Rano i klasično razdoblje*, (2009), A. Peterlić

odu borbi čovjeka s prirodom, što je zapravo bila temeljna tema velikoga dijela zreloga nijemofilmskog dokumentarizma.“⁹

Peterlić navodi kako je drugi aspekt uzleta dokumentarnog filma u 1920-im godinama zapravo posljedica aktualnih povijesnih događanja i revolucionarnih promjena u Rusiji. Posebno izdvaja prezentaciju filmova pomoću vlakova agitovki. „Vlak ide od mjesta do mjesta, izvlači se platno i komentator okupljenima prikazuje i tumači film o negativnostima carskoga režima, o socijalističkom restrukturiranju društva, ...“¹⁰

Treći, važan aspekt uzleta dokumentarnog filma, prema Peterliću, uočljiv je u zapadnoj Europi. Autor Peterlić za treći uzlet dokumentarizma izdvaja film Waltera Ruttmanna *Berlin – simfonija velegrada*. „Taj film, koji prikazuje život Berlina od ranih jutarnjih sati do kasno u noć, zanimljivošću, smionošću montažnih postupaka i živom montažom očarava filmaše mnogih zemalja, ...“¹¹ Kaže kako će po uzoru na Ruttmanna, drugi filmaši svojim formalnim i tematskim slijeđenjem stvoriti žanr poznat kao „simfonije velegrada“.

3.2. Fikcionalni i nefikcionalni film

Dokumentarni film prikazuje prizore stvarnosti odnosno istinitosti, dok se igrani film definira fikcionalnošću. Dokumentarni film ne obilježuje izmišljeni, namješteni i pripremljeni događaj, već stvarni ljudi u stvarnome prostoru. Kako to objašnjava N. Gilić, stvaranjem izmišljenog svijeta koji se prema našem odnosi kao jedan od mogućih svjetova. „Dokumentarni se film definira cjelovitom referencijom na izvanfilmsku zbilju, dok eksperimentalni film tematizira svoju filmičnost, svoju strukturu, pripadnost sustavu umjetnosti ili (kao u žanru eksperimentalističkih autoportreta) osobnost vlastitog autora.“¹² Stoga je dokumentarni film vrsta filma koja daje mogućnost najstvarnijeg prikaza zbilje i ljudskog života.

⁹ Povijest filma, Rano i klasično razdoblje, str 158, (2009), A. Peterlić

¹⁰ Povijest filma, Rano i klasično razdoblje, str 158, (2009), A. Peterlić

¹¹ Povijest filma, Rano i klasično razdoblje, str 159, (2009), A. Peterlić

¹² Filmske vrste i Rodovi, str. 108, (2007), N. Gilić

Fikcionalni film je onaj kojemu je osnovni cilj angažirati imaginaciju, odnosno da istražuje spoznajne mogućnosti. Nefikcionalan film je, za razliku od fikcionalnog, onaj koji se posvećuje zbilji, odnosno stvarnim mogućnostima i zato ga nazivamo činjeničnim jer mu je temeljni zadatak da upozori na činjenice. Nefikcionalan film nas može varati, može biti istinit ili lažan. Predočiti nam stvari kao da su se zaista zbile i da su snimljene dok su se spontano odvijale. Dok fikcionalan film može biti samo vjerodostojan. Fikcionalan film nije samo igrani, već su fikcionalni filmovi i mnogi eksperimentalni filmovi u kojima nema nikakve glume.¹³

„Nefikcionalni, tj. činjenični jesu sve vrste dokumentarnih filmova, filmske vijesti, filmski žurnali, arhivski dokumentarni materijali, znanstveni i obrazovni filmovi, reportaže i tome slično. Propagandni i obrazovni filmovi, premda se mogu koristiti elementima fikcionalnosti (igranofilmskim pasažima) također su nefikcionalni.“¹⁴

Dokumentarni se film može dijeliti prema temi, namjeri, odnosno prema uporabi određene dokumentarističke metode: činjenični film (prikazivanje događaja, reportaže), namjenski film (obrazovni film), popularno-znanstveni film, promidžbeni film, antropološki film.

¹³ Razumijevanje filma, (2012), Hrvoje Turković

¹⁴ Razumijevanje filma, str. 7, (2012), H. Turković

4. Namjenski film

Kategorija namjenskoga filma često se pojavljuje u hrvatskoj filmskoj kritici. Animirani film ili televizija mogu se razlikovati od umjetničkih filmskih rodova (igrani, eksperimentalni i dokumentarni film) po temeljnim svojstvima slike nastalim zbog različite tehnologije ali i po temeljnim načinima prezentacije.

Na taj se način, međutim, teško može od eksperimentalnog ili dokumentarnog filma razlikovati namjenski film. Namjenskim filmom nazivamo filmove neumjetničke namjene koji obično podrazumijevaju stjecanje novih znanja ili promicanje neke ideje.

„Filmovi očito nastali s neumjetničkom svrhom često se, nadalje, prikazuju i gledaju u adekvatnom namjenskom kontekstu, u kojem se i namjenski vrednuju, ... Rodovi su namjenskog filma, moglo bi se zaključiti, reklame (koje propagiraju robu ili ideje), videospotovi (koji služe predstavljanju glazbenog sadržaja) i obrazovni filmovi (koji služe gledateljevoj naobrazbi, dakle stjecanju znanja i vještina).“¹⁵

Namjenski se filmovi na umjetničkim festivalima pojavljuju u zasebnoj kategoriji. Većina se namjenskih filmova po svojoj strukturi može pridružiti igranom, dokumentarnom ili eksperimentalnom filmu. Kod namjenskog filma te skupine nisu temeljne, pa se one vrste u svim rodovima namjenskog filma.

Rodovi namjenskog filma također uz eksperimentalni, igrani i dokumentarni mogu biti obrazovni i reklamni. Obrazovni se film žanrovski može podijeliti na film o kulturi, film o medicini, film o oružju i tako dalje. Reklamni se film segmentira na politički, industrijski (o tvornicama), filmska najava (trailer) i tako dalje.

„Može se stoga ustvrditi da je kategorija namjenskog filma pokušaj da se iz gledišta umjetničkog sistema sistematiziraju načini na koje politički, gospodarski i drugi neumjetnički društveni sistemi koriste filmski medij. Ako namjenski film tvori nezavisni, autonomni svijet, tada je riječ o

¹⁵ <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Gilic2006.html>

namjenskom igranom filmu, ako referira na zbilju, tada je to namjenski dokumentarni film, a ako je njegova struktura do te mjere začudna da negira pojavnu stvarnost, tada je očito riječ o namjenskom eksperimentalnom filmu, no to nisu temeljne odrednice za neki namjenski film.“¹⁶

Kako piše Nikica Gilić, namjenski film je „zasebno neumjetničko područje filmova. Namjenski film naziv je za sve one filmove u kojima se jasno očituju primarno neumjetničke društvene svrhe na razini cjeline djela. Pojedini se film može pritom istodobno promatrati i u umjetničkom i u barem jednom neumjetničkom društvenom sistemu (tržišnom, ideološko-propagandnom...), film istodobno može biti i umjetnički i namjenski.“¹⁷

¹⁶ <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Gilic2006.html>

¹⁷ <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Gilic2006.html>

5. Korištena oprema i programi

5.1. Oprema

Oprema koju sam koristila, zbog nedostatka vlastite, posudila sam od mentorice i sveučilišta. Od opreme koju sam koristila za snimanje filma imala sam DSLR fotoaparat Canon EOS 80D, objektiv 18-135mm, stativ i snimač zvuka TASCAM DR-05. Bitno mi je bilo da fotoaparat može snimati u HD 1080p rezoluciji i 25fps što je danas i standard.

Dok bi snimala, najčešće bi kamera bila pozicionirana na stativu zato da kasnije u montaži izbjegnem kadrove koji se tresu. Snimač zvuka pozicionirala bi ispred govornika, ovisno o situaciji i prostoru gdje je snimanje. Primjerice na *Slika 8* može se vidjeti da Ivana drži snimač zvuka u ruci ispred govornika.

Slika 1: Korišteni fotoaparat

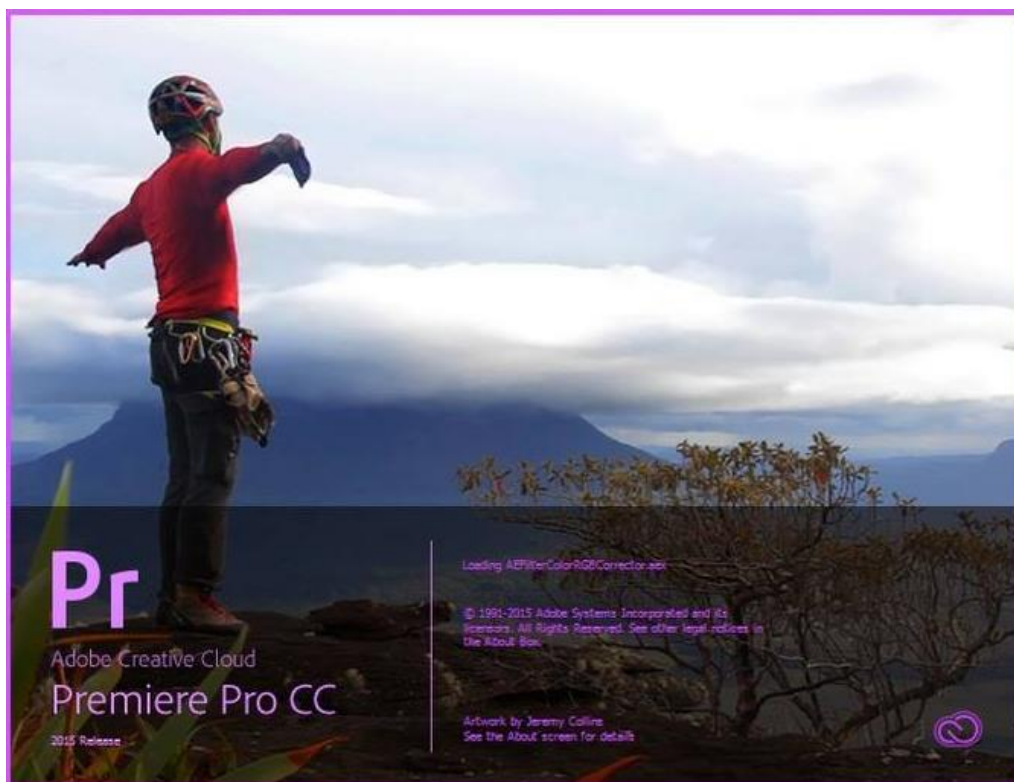

Slika 2: Korišteni snimač zvuka

5.2. Programi

Kasnije u postprodukciji filma koristila sam Adobe CC programe za uređivanje i montažu videa i zvuka, a to su Adobe Audition CC i Adobe Premiere Pro CC.

Adobe Premiere Pro je program odnosno aplikacija iz Adobe Creative Cloud paketa koja uz pomoć vremenske crte (*timeline*) omogućava uređivanje video zapisa. Usmjeren je prema profesionalnom uređivanju videa, ima jako puno mogućnosti integriranih u program koje se mogu koristiti u profesionalnoj montaži. Redizajnirana i modificirana verzija Adobe Premiere koji je predstavljen 2003. godine, podržava uređivanje videa visoke rezolucije, uređivanje zvuka, a može se koristiti za sve uobičajene manipulacije i uređivanja videa. Zajedno se u montaži mogu kombinirati fotografije i video, mogu se primijeniti razni filteri zajedno s efektima te se videozapisima mogu dodavati tekstualni dijelovi.

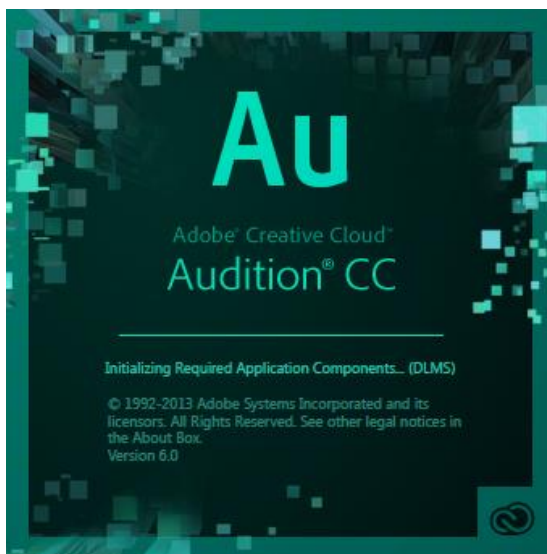

Slika 3: Adobe Premiere Pro CC, program

Adobe Audition program je koji je korište za uređivanje zvuka tijekom montaže filma „Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof“. Kada smo snimale glas naratora u studiju na Sveučilištu, to smo odradili koristeći program Adobe Audition. Zahvaljujući činjenici da je oprema studija na

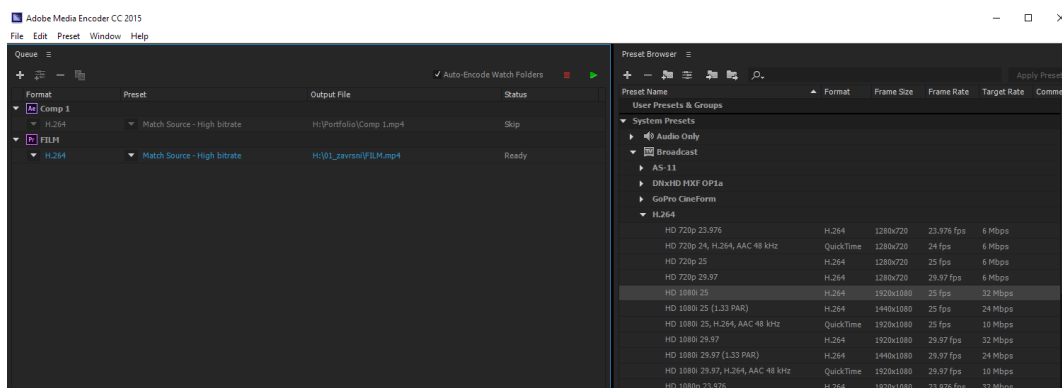
Sveučilištu Sjever u Koprivnici direktno povezana sa programom, mogli smo odmah ga uređivati i izvesti iz programa kao komprimirani format za daljnju montažu.

Adobe Audition je također program iz Creative Cloud paketa, a služi za uređivanje zvuka. Ima mogućnost rada sa više pjesama. U samom programu nalazimo mnoge druge mogućnosti kao što su razni efekti koje možemo dodati na zvuk. Ako npr. na snimanom zvuku imamo pozadinski šum, to dosta jednostavno možemo ukloniti sa raznim alatima koje nam ovaj program omogućuje. Podržava mnoge audio formate, a neki od njih su MP3 i WAV format.

Slika 4: Adobe Audition CC, program

Kasnije, kada je sve bilo gotovo, za eksportiranje filma koristila sam program Adobe Media Encoder CC. Koristila sam taj program iz razloga što je jednostavnije odabrati format u koji želimo spremi projekt iz Adobe Premiere Pro programa. Povezan je direktno sa Adobe Premiere Pro pa kod eksportiranja samo učitamo projekt i odaberemo format. U par jednostavnih klikova eksportiramo video direktno iz programa za montažu.

Slika 5: Adobe Media Encoder CC

6. Praktični dio

6.1. Priprema za snimanje

Plan rada za snimanje dogovarale smo zajedno viša kustosica dr.sc. Ivana Škiljan i ja prije nego smo krenuli na teren. Istraživanjem lika za samu izložbu izdvojile smo arheološka nalazišta i ostatke burgova koji su usko vezani uz povijest Jana Vitovca.

Kako je kustosica surađivala sa više povijesničara i arheologa u izlaganju izložbe, za potrebe filma smo neke od njih odlučile i intervjuirati s obzirom da su oni sami znali nešto više o našem glavnom protagonistu filma.

Za početak smo film zamislile podijeliti u četiri poglavlja:

1. *U potrazi za Janom Vitovcem – historiografija, od kuda dolazi, husitski ratovi,*
2. *U službi grofova Celjskih – dolazak u njihovu službu, Samoborska bitka, Katarina Branković, Grebengrad, zaključno s grbom*
3. *Između dvije vatre – u službi njemačkog Cara i ugarskog kralja – deset godina njegovog uspona, podban Hrvatske i ban Slavonije, prilike u Hrvatskoj*
4. *Vitovčevi sinovi – gubitak posjeda, Remetinec, zaključak*

Film je predviđen da traje od 10 do 15 minuta ovisno o kvaliteti snimljenog materijala.

Prvo nam je u planu bilo snimiti sve lokalitete burgova i sve zanimljivosti Jana Vitovca. Dok smo planirali obilaženje, morali smo organizirati putovanje kako bih mogli što više toga u jednom danu snimiti. Pri tome smo morali pripaziti i na vremensku prognozu kako nas nebi zadesila kiša što bi nam poremetilo plan snimanja. Naravno, nismo mogli utjecati na vremenske uvjete pa smo prvih par puta dogovoreno snimanje odgodili. Kako se ostatci utvrda odnosno burgova nalaze na mjestima kojima se može pristupiti jedino pješke, morali smo voditi računa i o vremenskom putovanju od jednog burga do drugog. Nošenje opreme za snimanje bilo je nezgodno pa su mi pri tome pomogli suradnici. Pa se tako jedno ne planirano odgađanje snimanja desilo zbog nezgode koja se desila pri spuštanju sa utvrde.

Sve je išlo prema našem planu usprkos odgađanjima, pa smo tako nakon uspješnog završetka izleta i snimanja burgova usko vezanih uz Jana Vitovca po Zagorju i Varaždinskoj županiji dogovarali intervju sa suradnicima koji su sa kustosicom Ivanom radili na samoj izložbi. Naravno, za snimanje intervju morale smo se vremenski prilagoditi našim govornicima u filmu i pokušale dogovoriti neke od intervju u istom danu. Ivana je pripremila pitanja za govornike unaprijed kako bi se oni mogli što bolje pripremiti za samo snimanje. Kako su se govornici

unaprijed pripremili za pitanja, snimanja intervjua prošla su bez neočekivanih problema. Kako nisam unaprijed znala točno lokaciju snimanja, svakom sam se snimanju intervjua prilagodila prema potrebi, odnosno uvjetima u kojima sam snimala. Većinom su se intervjui odvijali u prostorijama odnosno uredima govornika. Unaprijed sam znala kako želim postaviti kameru i snimač zvuka, pa sam bila spremna na sve prepreke.

Kada smo obavili snimanje, i burgova i intervjua, došlo je vrijeme za montažu. Prvo sam uredila sve intervjue tako što sam izrezala pitanja i ostavila samo odgovore. U to vrijeme je kustosica Ivana odlučila što je iz svih intervjua bitno, te smo prema tome dalje gradile film prema zamišljenoj podijeli poglavlja. Tako je onda na kraju proizašao i scenarij prema kojem sam dalje gradila i montirala završni film.

Scenarij smo naknadno dorađivale kako smo zaključivale što je bitno za samu priču, a što ne. Ideja za naziv filma nastala je iz intervjua sa knjižničarem mr.sc. Brankom Čičko koji je sa tom rečenicom zaključio svoj intervju. Tako se prva verzija scenarija stalno mijenjala i služila je kao predložak završnom filmu. Na kraju je ispalo da nismo stavile sve što smo prvotno planirale, ali se to obično mijenja tijekom same razrade plana i ideje.

UBACITI ČIČKA OD 0:27 do 0:40 – nikako ne ostaviti završetak čičkov NIJE ON JEDINI – to izbaci

NARATOR: Kondotjer je vođa najamničke vojske koje su unajmivali talijanski gradovi komune i pape u 14. i 15. stoljeću. Često su bili pustolovi koji su sa svojom četom ratovali samostalno i za vlastiti račun. Njihove čete bile su poznate po pljačkanju, a često su bile opasne i onima koji su ih plaćali, jer bi im se katkad sami nametnuli kao gospodari. Kondotjerske čete razvile su se u dobro opremljene najamničke vojske. Tijekom 15. stoljeća kondotjeri su slavljani i obasipani najvećim nagradama i počastima.

Čičko od 0:42 do 56 – slika srednjovjekovnog ratnika, grubih ličnosti odanih samo ratovanju

2. poglavlje – U službi grofova Celjskih (1440. – 1456.) (uz foto iz foldera 2)

NARATOR: Sudbina Jana Vitovca neraskidivo je vezana uz grofove Celjske. Ulrik Celjski je zajedno s Ulrikom II. Rožemberškim, moćnim češkim velikašem katolikom, posredovao pri donošenju mira 1436. između radikalne struje husita – Taboričana i cara Žigmunda Luksemburškog. Stoga se susret Jana Vitovca s Celjskima očigledno zbio nedugo nakon smrti Žigmunda Luksemburškog, prilikom kratkotrajne vladavine Albrechta Habsburškog (češki kralj od 1438. do 1439. g.) kao njegovog nasljednika na češkomu prijestolju, možda prilikom opsade južnočeškoga grada Tábora. – foto Tabora iz Češke

Zašto dolazi u Hrvatsku?

Grgin 3:52-4:24 Granica – između Carstva i Kraljevstva – kod Vrbovca dodati-III kod Celjskih – izumiranje loze

Grgin 4:45-5:13 Uloga Vitovca i Celjskih – Vitovec je bio desna ruka Ulrika i Katarine

(FOTO ULRIKA)

Ubaciti čička – 18:16 – 18:22 Došao je iz backgrounda Celjskih – jedne moćne obitelji par excellance koja je u razini sa habsburgovcima

Grgin 5:15-5:37

Što možemo znati iz isprava?

Grgin 5:38 do 5:46 – Mi danas na žalost iz isprava ne možemo rekonstruirati...

Grgin 6: 14 – 6: 17 Kojim mehanizmima i načinima je on postizao to što je postizao

Slika 6: Primjer radne verzije scenarija

6.2. Predprodukcija

Kako smo prethodno već radile film zajedno, odlučile smo se za isti pristup radu. Nakon što sam već prethodno surađivala sa višom kustosicom dr. sc. Ivanom Škiljan iz Muzeja seljačkih buna, odlučile smo ponovno surađivati. Prvo nam je bitno bilo zadati temu projekta, a u to vrijeme je Ivana radila na izložbi „Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof“. Kroz daljnji razgovor, Ivana i ja smo odlučile raditi kratki dokumentarni film, video materijal koji nadopunjuje izložbu za one koji žele znati više. Ivana je odradila posao istraživanja glavnog lika same izložbe, a na kraju i filma. Ja sam zadužena za kameru, zvuk i kasnije montažu prema scenariju kojeg gradimo kroz istraživanje.

Započele smo misiju razotkrivanja identiteta Jana Vitovca, koristimo se podacima koje je Ivana prikupila za samu izložbu. Kako iz tih podataka o samom liku Vitovca ne saznajemo mnogo, osim da se u njegovom vlasništvu nalaze mnoge utvrde i burgovi, za sami film odlučujemo se prikazati povjesničare, ili ljude koji su stručniji u tom području, koji će nam znati ispričati nešto više o Vitovcu.

Slika 7: Ivana čita popis utvrda

U većini slučajeva je za početak razvoja filma potreban scenarij, no to možemo reći da više vrijedi za igrani odnosno fikcionalni film, dok je sama srž dokumentarnog filma ta da nije iscenirano već prirodno. Za ovaj film, scenarij smo gradile kako smo gradile lika protagonista i dublje istraživale i prikupljale materijale. Kasnije se odlučujemo na posjećivanje ljudi, koji će se kasnije pojaviti u

filmu i govoriti nešto više o Janu Vitovcu. Kod snimanja istih, morale smo se unaprijed dogovoriti kako bi se govornici mogli pripremiti za pitanja koja im je Ivana postavljala tijekom intervjua.

6.3. Produkcija

Sa svim prikupljenim podacima krenule smo u istraživanje Vitovčevih ostataka burgova i utvrda. Proputovale smo varaždinsku i krapinsko-zagorsku županiju tražeći i posjećujući preko 12 ostataka Vitovčevih utvrda, odnosno burgova. Kako smo cijelo vrijeme istraživale, odlučile smo prvo posjetiti i snimati sve što je bilo vezano uz našeg protagonista izložbe odnosno filma.

Kako sam već napomenula, o samom protagonistu iz naših povijesnih izvora ne saznajemo puno, stoga je u planu da za bazu našeg filma koristimo intervjue, burgove i povijesne foto materijale. Prvo u planu je snimati ostatke burgova koji su na bilo koji način vezani za Jana Vitovca. Vremenski smo na snimanja burgova proveli 3 dana. Ujutro oko 9 sati bi krenuli rutu po Hrvatskom Zagorju, penjali se po brdima i obilazili utvrde. Pritom su mi Ivana Škiljan i drugi sudionici našeg razgledavanja utvrda uvelike pomogli sa nošenjem opreme po tom nezgodnom terenu.

Postavljanje kadrova na takvom terenu nije baš i najugodnije. Kod postavljanja kadrova nailazila sam na dosta prepreka iz razloga što se radi samo o zidovima, odnosno ostacima Vitovčevih utvrda. Što je bio jedan dodatni izazov, ali riječ je o dokumentarnom filmu povijesne naravi. Kada sam sve utvrde snimila, Ivana je sa svojim kolegama povjesničarima dogovorila termine za intervju. Za potrebe filma, imale smo 4 govornika.

Slika 8: Na terenu, Plemički grad Vrbovec

Prvi intervju snimile smo na Plemenitom gradu Vrbovec, a na pitanja o samom burgu Vrbovec i kako je on povezan sa Janom Vitovcem odgovarala je doc. dr. Tatjana Tkalčec, viša znanstvena suradnica sa Instituta za arheologiju u Zagrebu. Na starom gradu Vrbovec nas je dočekala cijela ekipa arheologa koja je završavala sa arheološkim istraživanjem nalaza starog grada Vrbovec. Iskoristile smo tu priliku i snimila sam njih kako rade kako bi kasnije te zanimljive i uzbudljive kadrove mogla kombinirati u filmu.

Slika 9: Plemički grad Vrbovec, arheološko nalazište, radnici na terenu

Slika 10: Intervju sa doc. dr. Tatjana Tkalčec

Na snimanje drugog intervjua otišle smo do Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i tamo je Ivana postavljala pitanja prof. dr. Borislav Grgin za Odsjeka za povijest. Za ovaj kadar, kameru smo smjestili nasuprot govornika i usmjerili je prema desno. Kako je prostor u kojem smo snimali ovaj intervju bio dosta skučen, morala sam se prilagoditi prostoru.

Slika 11: Intervju sa prof. dr. Borislav Grgin

U Srednjoj školi Oroslavje, viši knjižničar mr. sc. Branko Čičko dao nam je više nego dovoljno odgovora na postavljena pitanja. Intervju smo snimili u knjižnici. Kameru opet postavljamo ispred govornika, preko ramena desno od Ivane koja je smještena nasuprot govornika. Na stolu ispred govornika postavljam snimač zvuka kako bi kasnije imala kvalitetniju snimku intervjua pošto je kamera bila dosta daleko postavljena od osobe govornika.

Slika 12: Intervju sa mr. sc. Branko Čičko

Kako saznajemo iz istraživanja i iz samog postava izložbe, Jan Vitovec kovao je novac. Imao je svoju kovnicu novca u Krapini, stoga se iduće upućujemo u Arheološki muzej u Zagrebu i tamo nam Miroslav Nađ, viši kustos sa Numizmatičkog odjela odgovara na pitanja o novcu koje je Vitovec kovao. Također nam je pokazao primjerke njegovog novca što je također dobro došlo za naš daljnji razvoj filma, odnosno potrage za identitetom češkog viteza Jana Vitovca. Postavljanje kamere za intervju isto je kao i u prijašnjim. Snimanje smo održali u uredu Miroslava iz Arheološkog muzeja. Za snimanje novca, koristim knjigu kao podlogu da novac dođe do izražaja.

Slika 13: Intervju, Miroslav Nađ

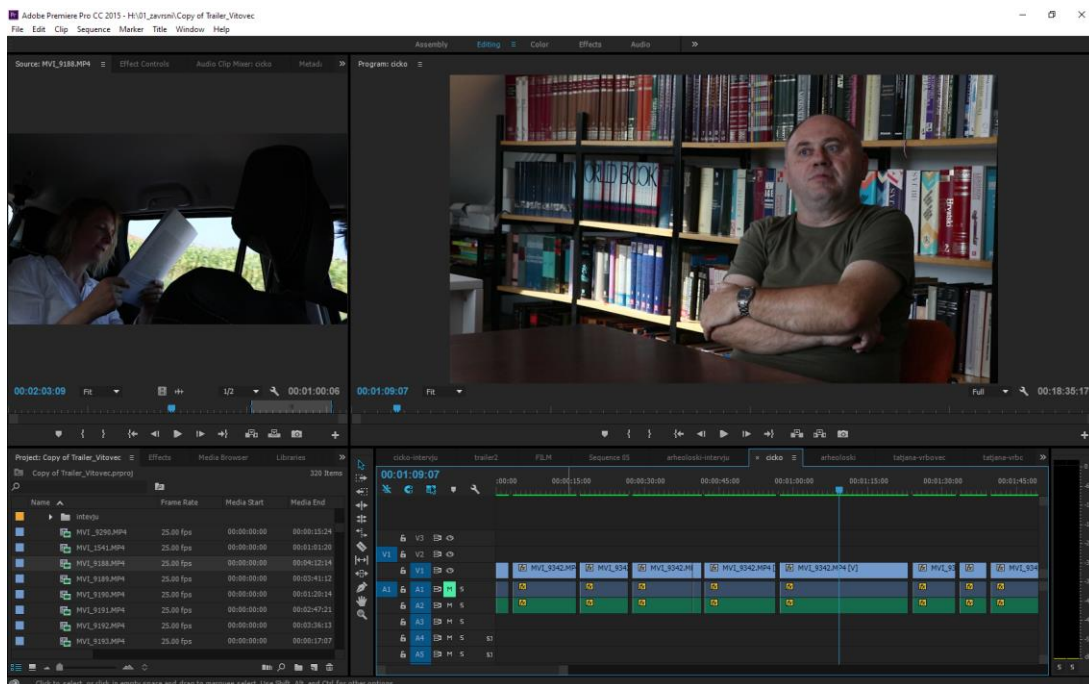

Slika 14: Novac Jana Vitovca, Arheološki muzej Zagreb

6.4. Postprodukcija

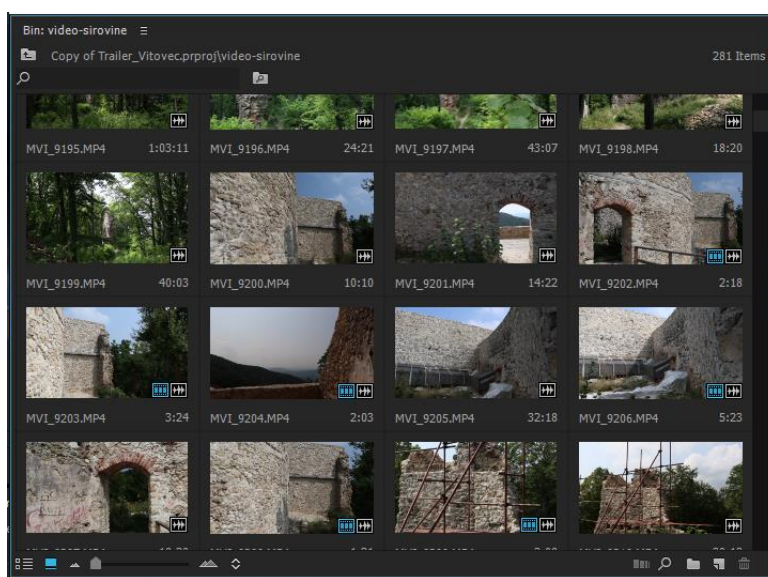
Kada smo obišle sve utvrde i obavile snimanja naših govornika, dolazi vrijeme za montažu istog u kratak namjenski dokumentarni film. Ivana mi je poslala tekst u kojem su se nalazile bitne činjenice vezane za Jana Vitovca. Prvo kod montaže mi je bilo bitno urediti sav zvuk i preslušati snimke sa intervjua kako bih mogla izrezati isječke koje je Ivana zabilježila kao bitne. Zvuk sam preslušavala u programu Adobe Audition te ga onda prilagodila svojim potrebama. Za početak bi, prema Ivaninom tekstu, izrezala zvuk postavljanja pitanja i ostavila samo odgovore i tako za svaki intervju.

Zatim bih taj zvuk sa intervjua uvezla u program Adobe Premiere Pro zajedno sa odgovarajućim video materijalima kako bih mogla zvuk namjestiti da prati sliku odnosno da zvuk odgovara samom videu govornika. Na *Slika 15* možemo vidjeti vremensku crtu i na njoj izrezane dijelove videa odnosno izdvojene dijelove intervjua.

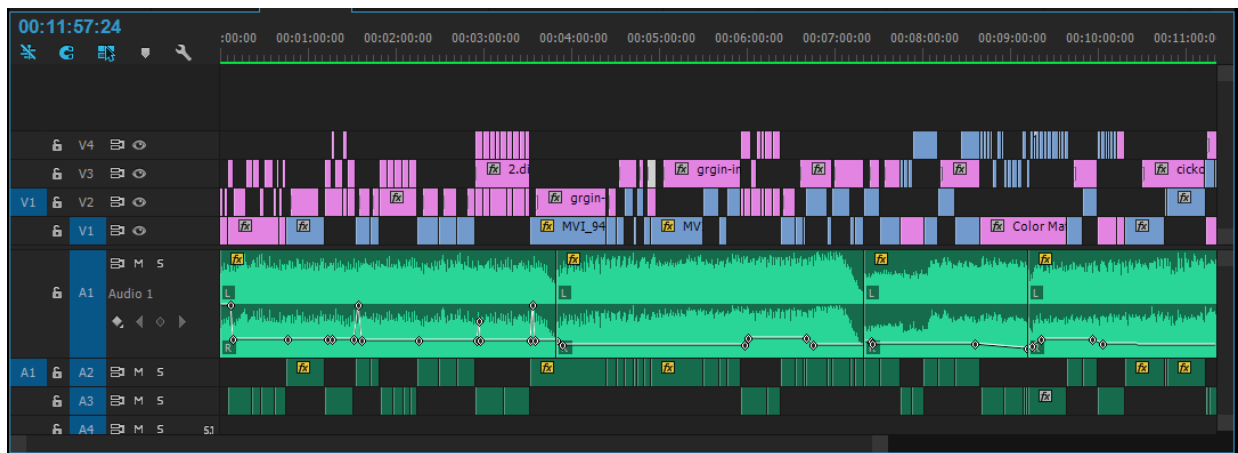
Slika 15: Prikaz uređivanja intervjua

Kada sam uredila sva četiri intervjua, odnosno, kada sam iz sirovih materijala intervjua izdvojila ono što je prema Ivaninom tekstu bilo bitno, počela sam raditi na filmu. Za početak sam prošla sve sirove materijale koje sam snimila kako bih mogla izdvojiti one najbolje snimke i kasnije ih iskoristiti u filmu. Imala sam preko 200 snimaka samo Vitovčevih utvrda, no to ne znači da sam ih u filmu iskoristila sve. Koristila sam samo one po mom mišljenju najbolje snimke.

Slika 16: Prikaz sirovina u Adobe Premiere Pro

Kod montaže filma, krenula sam sa postavljanjem pozadinske glazbe na vremensku crtu i prema glazbi dalje slagala zanimljive kadrove koje sam izdvojila. Odlučila sam se za renesansnu glazbenu podlogu iz razloga što je naš protagonist filma iz tog vremena, pa mi je to bilo nekako logično. Kako sam montažu radila prema tekstu, koji je kasnije zaživio i kao sam scenarij filma, slagala sam intervjue sa odgovarajućim pratećim kadrovima odnosno fotografskim primjerima ako nisam imala video materijal koji se odnosi na priču. Na dijelovima kada narator (Ivana) ili govornik sa intervjua u filmu priča, glazba se smanjuje odnosno stišava. To sam radila na kraju kada sam na zvuk posložila video, kako ne bi za svaku promjenu kod slaganja kadrova morala ponovno uređivati jačinu zvuka na vremenskoj crti.

Slika 17: Prikaz vremenske crte na kraju montaže

Kada sam imala cijelu vremensku crtu popunjenu, odnosno kada sam posložila kadrove prema scenariju više kustosice Ivane, morala sam još staviti tekstualne dijelove odnosno imena govornika, potpise ispod fotografija i na kraju impressum sa popisom svih sudionika i zahvalom na suradnji svim institucijama koje su nam pomogle u istraživanju. Također, na početak filma odlučila sam staviti naslov u bijeloj boji na crnoj podlozi i dalje koristiti isti pristup za kraj filma.

Slika 18: Isječak iz filma

Slika 19: Isječak iz filma

Slika 20: Isječak iz filma

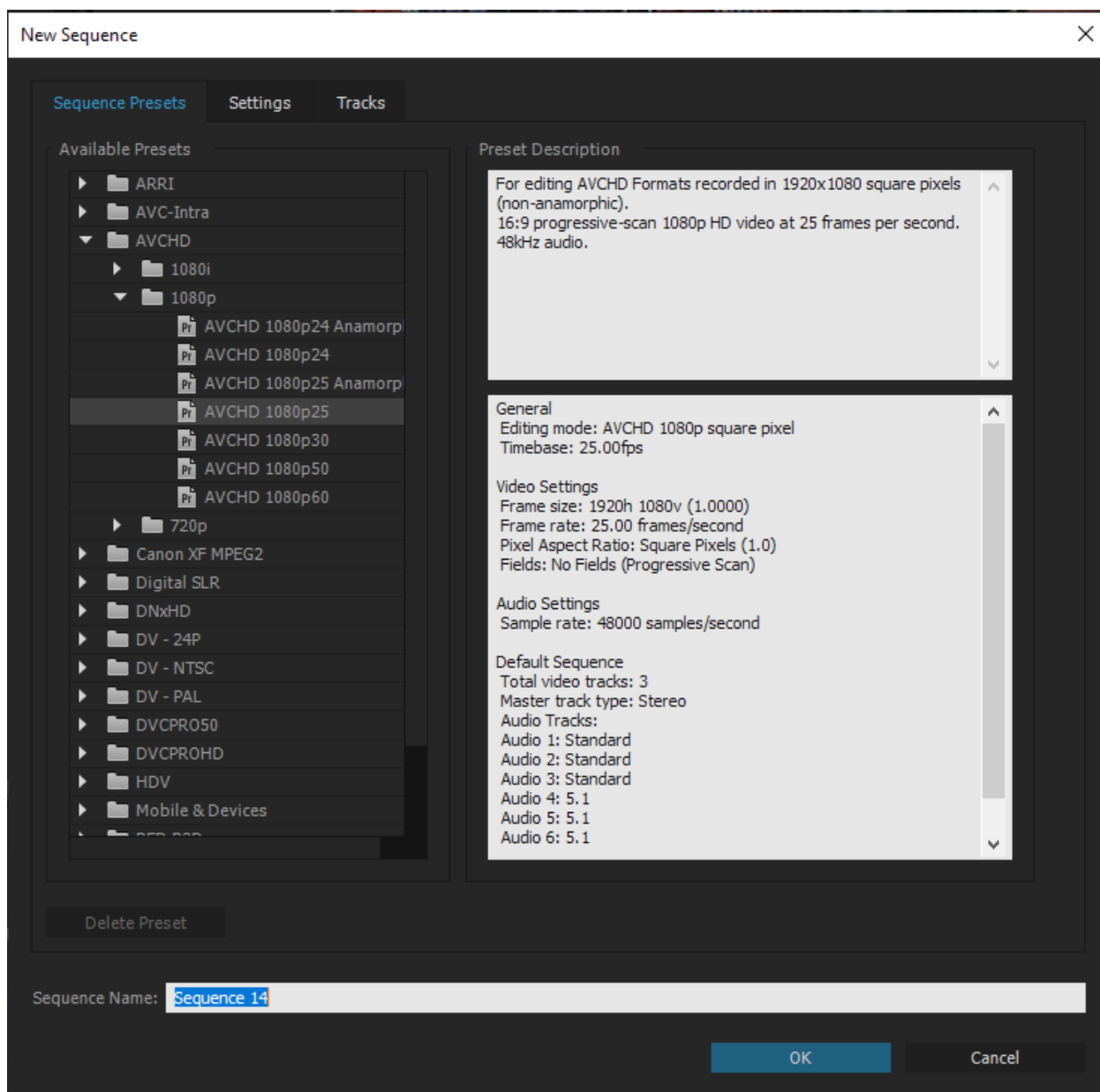
Također, kako se radi o povijesnoj ličnosti, dosta materijala su fotografije koje sam animirala kako nebi bilo previše monotono i statično. Na kraju filma, koristila sam video materijal koji nam je iz svojih arhiva omogućio Samoborski muzej, a radi se o bitci koja se odvija svake godine u Samoboru a sam je Vitovec na neki način povezan s tim događajem.

Slika 21: Isječak iz filma, iz arhiva Samoborskog muzeja

Na kraju, kada sam završila sa montažom, pregledala sam film od početka do kraja da vidim je li sve dobro. Morala sam provjeriti prati li zvuk sliku ili kasni, što je u jednom slučaju intervjuja bila greška ali je bez problema u programu otklonjena. Kako se u programu radi sa sirovim materijalima, pa se na njih dodaju efekti, gotovu sekvencu sa filmom moramo eksportirati u odgovarajući format. Format u kojem su snimani materijali je 25fps/1080p pa smo kod

eksportiranja morali paziti da završni format bude isti kako ne bi došlo do oštećivanja odnosno do lošije kvalitete samog video materijala. Postavljanje formata (Slika 22) sekvence u kojoj obrađujemo materijal je također bitno u samom početku montaže.

Slika 22: Postavke sekvence

7. Zaključak

Pripremu za izradu ovog kratkog dokumentarnog namjenskog filma za Muzej seljačkih buna uvelike je promijenilo moje mišljenje o samoj produkciji filmova. Od pripreme snimanja, pa ispisivanja scenarija i na kraju montaže jedan je velik zadatak. U tome mi je uveliko pomoglo gledanje dokumentarnih emisija i filmova kako bih lakše shvatila osnove kadriranja.

Rad na ovom dokumentarnom filmu omogućilo mi je da samostalno odlučim što je slijedeće u smislu snimanja, montaže i zvuka. Kroz rad na svom prvom filmu znala sam koje greške sam radila prije i pokušavala ih izbjegavati na ovome radu, sama sam rješavala tehničke probleme ako ih je bilo. Kako raditi kamerom, odrediti položaj kamere, dok mi je rad sa snimačem zvuka bio potpuno novi izazov jer ga prije nisam koristila. Kako kasnije u montaži uravnotežiti zvuk sa slikom morala sam naučiti kroz ovaj rad. Činjenica da sam sa kustosicom iz muzeja dr.sc. Ivanom Škiljan radila već prije mi je olakšala stvari zbog otvorenije komunikacije i lakšeg dogovora oko snimanja. Rad u programu za montažu Adobe Premiere Pro mi nije bila nepoznanica zbog rada od prije, a i same želje da pokušam sama savladati rad u programu.

Uz suradnju sa kustosicom dr.sc. Ivanom Škiljan kroz čiji sam tekst odnosno scenarij gradila ovaj zaključni film. S obzirom da mi je tema izložbe i filma bila nepoznanica, kroz rad i komunikaciju sam naučila mnogo i o samoj povijesti. Ivana mi je pružila sve bitne informacije i ilustracije koje su vezane za temu Jana Vitovca. Kako smo zajedno radile, bilo nam je i lakše odlučiti što je bitno, a što nije. Zajedno smo istraživale povijest protagonista kroz razna putovanja po utvrdama sa kojima je on vezan i snimanja naših govornika koji su nam znali više reći o liku Jana Vitovca. Na putovanju od početka do kraja rada na ovome filmu bilo nam je zanimljivo, napeto, poučno i najvažnije za mene još jedno veoma lijepo i dobro iskustvo.

U Koprivnici, _____

8. Literatura

Knjige:

- [1] A. Peterlić, Povijest filma, Rano i klasično razdoblje, 2009
- [2] N. Gilić, Filmske vrste i Rodovi, 2007
- [3] H. Turković, Razumijevanje filma, 2012

Internet izvori:

- [4] <https://www.kinovalli.net/sto-je-film>, dostupno 22.02.2020.
- [5] N. Gilić, Namjenski film i fenomen filmske propagande, <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Gilic2006.html>, dostupno 25.02.2020.
- [6] https://en.wikipedia.org/wiki/Adobe_Premiere_Pro, dostupno 27.02.2020.
- [7] https://en.wikipedia.org/wiki/Adobe_Audition, dostupno 27.02.2020.
- [8] https://en.wikipedia.org/wiki/Adobe_Creative_Cloud, dostupno 28.02.2020.

Popis slika

Slika 1: Korišteni fotoaparata	10
Slika 2: Korišteni snimač zvuka	10
Slika 3: Adobe Premiere Pro CC, program	11
Slika 4: Adobe Audition CC, program	12
Slika 5: Adobe Media Encoder CC	12
Slika 6: Primjer radne verzije scenarija	14
Slika 7: Ivana čita popis utvrda	15
Slika 8: Na terenu, Plemićki grad Vrbovec	17
Slika 9: Plemićki grad Vrbovec, arheološko nalazište, radnici na terenu	17
Slika 10: Intervju sa doc. dr. Tatjana Tkalčec	18
Slika 11: Intervju sa prof. dr. Borislav Grgin	18
Slika 12: Intervju sa mr. sc. Branko Čičko	19
Slika 13: Intervju, Miroslav Nađ	19
Slika 14: Novac Jana Vitovca, Arheološki muzej Zagreb	20
Slika 15: Prikaz uređivanja intervjua	21
Slika 16: Prikaz sirovina u Adobe Premiere Pro	21
Slika 17: Prikaz vremenske crte na kraju montaže	22
Slika 18: Isječak iz filma	23
Slika 19: Isječak iz filma	23
Slika 20: Isječak iz filma	24
Slika 21: Isječak iz filma, iz arhiva Samoborskog muzeja	24
Slika 22: Postavke sekvence	25

Prilozi

Uz završni rad prilažem dva video materijala (trailer za film i film Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof).

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za umjetničke studije

STUDIJ preddiplomski sveučilišni studij Medijski dizajn

PRISTUPNIK Mihaela Šobak

MATIČNI BROJ 0336011676

1097/316

DATUM 27.08.2019.

KOLEGIJ Multimedijско pripovijedanje

NASLOV RADA Namjenski dokumentarni film „Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof“

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Documentary film „Jan Vitovec - Czech Knight, Count of Zagorje“

MENTOR Iva-Matija Bitanga

ZVANJE doc.art.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. doc. art. Dubravko Kuhta, predsjednik
2. doc. art. Igor Kuduz, član
3. doc. art. Iva-Matija Bitanga, mentorica
4. doc. art. Niko Mihaljević, zamjenski član
- 5.

Zadatak završnog rada

BROJ 91/MED/2019

OPIS

OPIS ZADATKA:

Napraviti istraživanje, surađivati sa kustosom, pripremiti i izraditi scenarij i po njemu snimiti kratki dokumentarni film za potrebe izložbe pod nazivom „Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof“. Izložba kojom bi se obilježila smrt Jana Vitovca prikazati će u prvom redu povijesti obitelji Vitovec i utjecaja koje su Jan Vitovec i njegovi sinovi izvršili na Hrvatsko zagorje, pa se kroz film prikazuje isto. Kratki dokumentarni film biti će dio izložbe koja će se postaviti u Muzeju seljačkih buna te nakon toga u Západočeské muzeum v Plzni (Češka Republika).

U RADU JE POTREBNO:

- pripremiti, snimiti i montirati novi film „Jan Vitovec – češki vitez, zagorski grof“;
- usporediti pristup i proces kreiranja filma – kratki dokumentarni film „Tahyjevi sunčani sat i mjerenje vremena“ sa radom na novom filmu;
- opisati film kao medij, istražiti povijest filma, filmske vrste i podvrste, opisati dokumentarni i nemianski film, vrste kamere, korištenje priprave, korištenje programa za

ZADATAK URUČEN

17/08/2019

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

